

Benk Szilárd – Morvay Endre

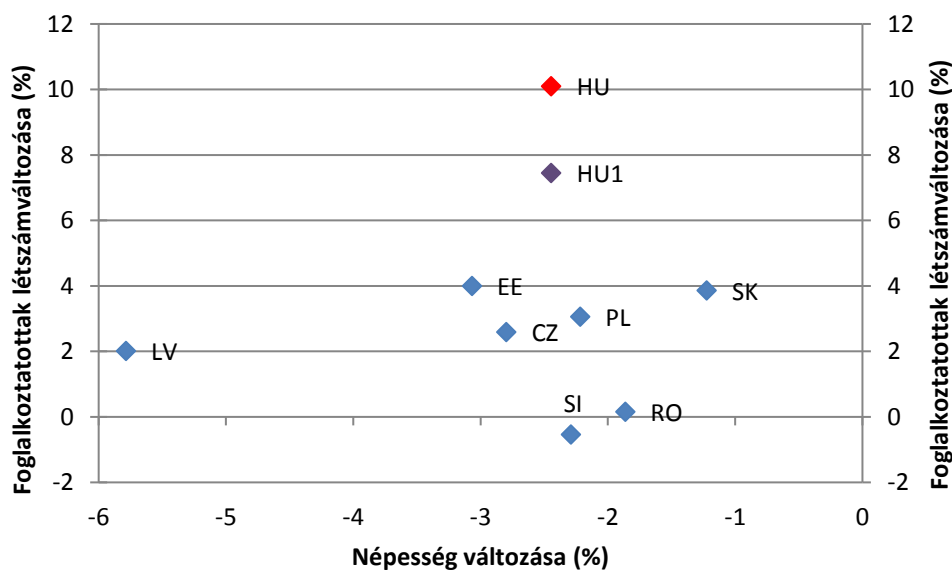
A hazai foglalkoztatás alakulása régiós összevetésben

Magyarország lemaradása a foglalkoztatásban a régiós országokhoz képest 2012 óta jelentősen csökkent. A javulás elsősorban a kiemelkedő foglalkoztatásbővüléssel, valamint a fiatalok, idősök és az alapfokú végzettséggel rendelkezők munkaerő-piaci helyzetének kedvezőbbé válásával magyarázható. A hazai foglalkoztatás emelkedése mellett a munkanélküliségi ráta pedig úgy csökkent historikusan alacsony szintre, hogy az aktivitási ráta is jelentősen emelkedett, amit számottevően támogattak a foglalkoztatás-ösztönző gazdaságpolitikai intézkedések.

A foglalkoztatottak létszáma

2015-ben a 15 és 64 év közötti **foglalkoztatottak létszáma** a munkaerő-felmérés (MEF) szerint meghaladta a 4 millió 175 ezer főt. A foglalkoztatás utoljára az 1990-es évek elején állt ezen a szinten. A Munkahelyvédelmi Akcióterv bevezetését megelőző év (2012) óta tartó folyamatos növekedés következtében a foglalkoztatás 383 ezer fővel, több mint 10 százalékkal nőtt. (Megjegyzendő, hogy 2016-ban még tovább emelkedett a foglalkoztatottság, a KSH tájékoztatása szerint 2016. augusztus–októberben a foglalkoztatottak létszáma már 4 millió 404 ezer fő volt.) A bővülésből az itt vizsgált 2012-2015-ös időszakban a közfoglalkoztatás 101 ezer, a külföldi munkavállalás 31 ezer, míg a hazai nem közfoglalkoztatott státuszú munkavállalás közel 251 ezer fővel vette ki részét. Ez utóbbi önmagában 6,6 százalékkal növelte a foglalkoztatást. A közfoglalkoztatás érdemben támogatta az alacsony aktivitású csoportok munkához jutását, miközben az elmúlt években már a versenyszektor vált a foglalkoztatottság növelésének fő hajtóerejévé. Mindemellett 2012 és 2015 között a hazai 15-64 éves népesség mintegy 164 ezer fővel, azaz közel 2,5 százalékkal csökkent, ami egyúttal rámutat a demográfiai folyamatokból eredő munkaerőpiaci kihívásokra is.

1. ábra: A foglalkoztatás és a népesség változása a régióban 2012 és 2015 között
(15-64 éves népesség)

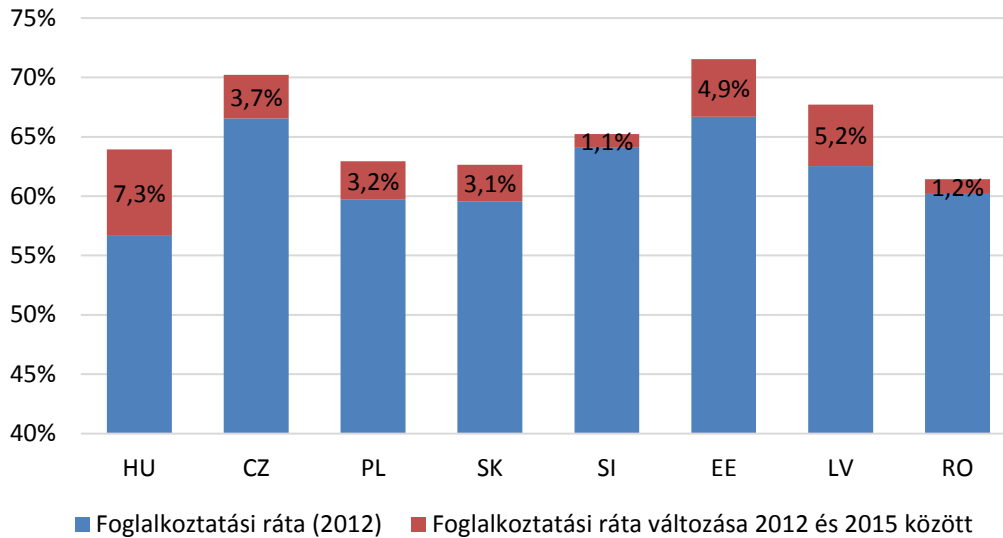

Megjegyzés: HU1 – közfoglalkoztatottak számának változása nélkül. A közfoglalkoztatásnál a 2012 és 2015 negyedéves megfigyeléseinek átlagát vettük alapul.

Forrás: Saját számítás az Eurostat és a magyar Munkaerő-felmérés (MEF) alapján.

Összehasonlításképpen nézzük meg a Közép-Kelet-Európa országaiban megfigyelhető változásokat (1. ábra). A régió országainak többségében a foglalkoztatottak száma nőtt, a növekedés mértéke 2 és 4 százalék között alakult, kivéve Szlovéniát és Romániát, ahol a foglalkoztatás stagnált. Mindeközben a 15-64 éves népesség csökken a régióban, a legkisebb népességcsökkenés Szlovákiát, a legnagyobb Lettországot jellemezte. Régiós összevetésben tehát elmondható, hogy a hazai foglalkoztatásbővülés kiemelkedően magas volt, míg a népességváltozás átlagosnak tekinthető.

2. ábra: A foglalkoztatási ráta növekedése 2012 és 2015 között a régióban
(15-64 éves népesség)

Forrás: Saját számítás az Eurostat és a MEF alapján.

A foglalkoztatási ráta

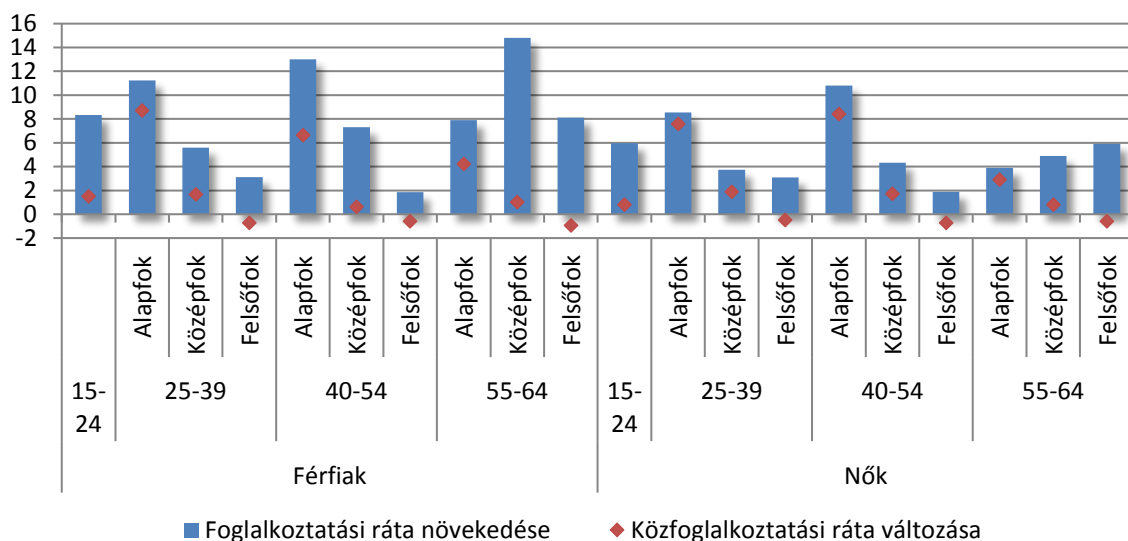
Az aktivitás, a foglalkoztatás és a népesség változásának következtében a magyar **foglalkoztatási ráta** a 2012-ben megfigyelt 56,7 százalékról 2015-re 7,3 százalékpontos növekedést mutatott fel. Közfoglalkoztatottak nélkül a növekedés 5,7 százalékpont volt. Ezzel a magyar foglalkoztatási ráta a vizsgált időszakban a legnagyobb mértékben emelkedett, régiós szinten pedig jelentősen felzárkózott.

A közép-kelet-európai régió országaiban a foglalkoztatási ráta szintén emelkedett, de lényegesen kisebb mértékben (2. ábra). A hazánkat követő legnagyobb, 5 százalékpont körüli rátanövekedés a balti országokban volt megfigyelhető (Észtország és Lettország, utóbbi esetben jelentős népességcsökkenéssel társulva), ezt követték a visegrádi országok 3-4 százalékponttal. Szlovéniában és Romániában alig haladta meg az 1 százalékpontot, de ez sem a foglalkoztatottak számának a növekedésének, hanem csak a népességfogyásnak tudható be.

A régióhoz viszonyított foglalkoztatási rátánkban való lemaradásunk tehát úgy csökkent, hogy az elsősorban a kiemelkedő foglalkoztatotti létszámbővülésnek köszönhető, ugyanis a rátát szintén befolyásoló népességcsökkenésünk régiós szinten átlagosnak tekinthető.

A foglalkoztatás bővülése **jelentős állami szerepvállalással** valósult meg, melynek két lényeges eleme a közfoglalkoztatás valamint a Munkahelyvédelmi Akcióterv voltak. A közfoglalkoztatás a teljes bővülés mintegy negyedét kitevé, elsősorban az alacsonyabb végzettséggel rendelkezők munkaerő-piaci helyzetét javította. A program jelentősebb hozzájárulását a foglalkoztatásnövekedéshez az alapfokú végzettséggel rendelkezők, valamint a középfokú végzettséggel rendelkező 25-54 éves nők csoportjánál figyelhetjük meg (3. ábra). A Munkahelyvédelmi Akcióterv a hátrányos helyzetű csoportok (25 évnél fiatalabbak, 55 évnél idősebbek, a gyed-ről és a gyes-ről visszatérők, a szakképzettséget nem igénylő munkakörben foglalkoztatottak, a tartósan munkanélküliek) foglalkoztatásának bővülését célzott adóterhelés-csökkentéssel támogatja, jelentősen hozzájárulva ezzel a piaci alapú foglalkoztatás emelkedéséhez. A piaci alapú foglalkoztatás emelkedését továbbá az is támogatta az elmúlt években, hogy a gazdaságpolitikai stabilizációt követően egy kiegyensúlyozott növekedés indult meg a magyar gazdaságban.

3. ábra: Az egyes népességcsoportok foglalkoztatási rátájának növekedése és közfoglalkoztatási rátájának változása 2012 és 2015 között (százalékpont)

Forrás: Saját számítás az Eurostat és a MEF alapján.

Hogyan alakult a felzárkózásunk?

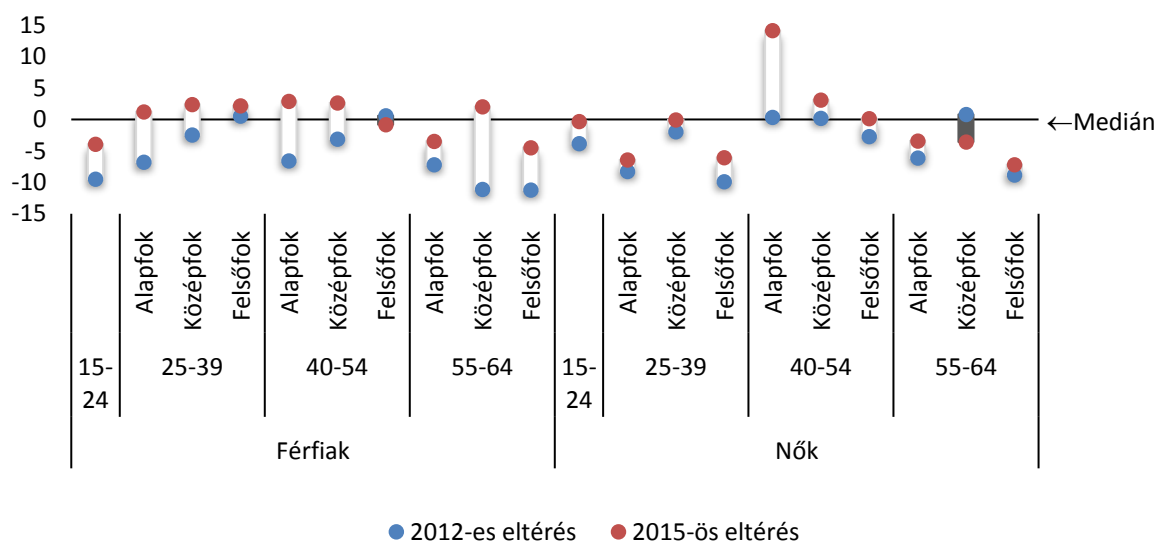
Nézzük meg, hogy miként hatottak a tárgyalt intézkedések és milyen mértékben segítették a felzárkózásunkat! Vessük össze az egyes csoportokban a magyar foglalkoztatási rátákat a régióban megfigyelhető medián rátákkal. A 4.

ábra azt mutatja, hogy az intézkedések és a gazdasági környezet kedvező alakulása hatására **régiós összevetésben sikerült jelentős mértékben felzárkózni, bár a felzárkózás összetétele nem volt egyenletes.** A legnagyobb mértékű kedvező változásokat az alapfokú és a középfokú végzettséggel rendelkezők körében figyelhettük meg. Csökkent a 15-24 évesek és az 55-64 éves férfiak hátránya is.

Mindazonáltal a 2015-ös adatok alapján megállapítható, hogy **bizonyos hátrányos helyzetű csoportokban még nem sikerült teljesen ledolgozni a hátrányunkat** a régió medián foglalkoztatási rátáihoz képest, mint például a fiatal férfiaknál, időseknél illetve a 25-39 és 55-64 éves nőknél. A 25-39 éves nők csoportjában szembetűnő, hogy **a felsőfokú végzettséggel rendelkező nők lemaradása hasonló nagyságú, mint az alapfokú végzettségűeké.**

Mindezen adatok alátámasztják a hátrányos helyzetű csoportok munkaerőköltségét csökkentő intézkedések jogosultságát. Továbbá felhívják a figyelmet arra is, hogy a háttérben olyan tényezők és munkaerő-kínálati jellemzők is jelen vannak, amelyeknek kiemelkedő figyelmet kell szentelni a keresleti oldali intézkedések mellett is.

4. ábra: Az egyes csoportok foglalkoztatási rátájának eltérése a régióban megfigyelhető medián rátáktól, 2012-ben valamint 2015-ben (százalékpont)

Megjegyzés: A fehér téglalap a 2012 és 2015 közötti időszakot tekintve a foglalkoztatási ráta felzárkózásának kedvező, a fekete színű pedig kedvezőtlen alakulását mutatja.

Forrás: Saját számítás az Eurostat adatai alapján.

Mit tehet a gazdaságpolitika?

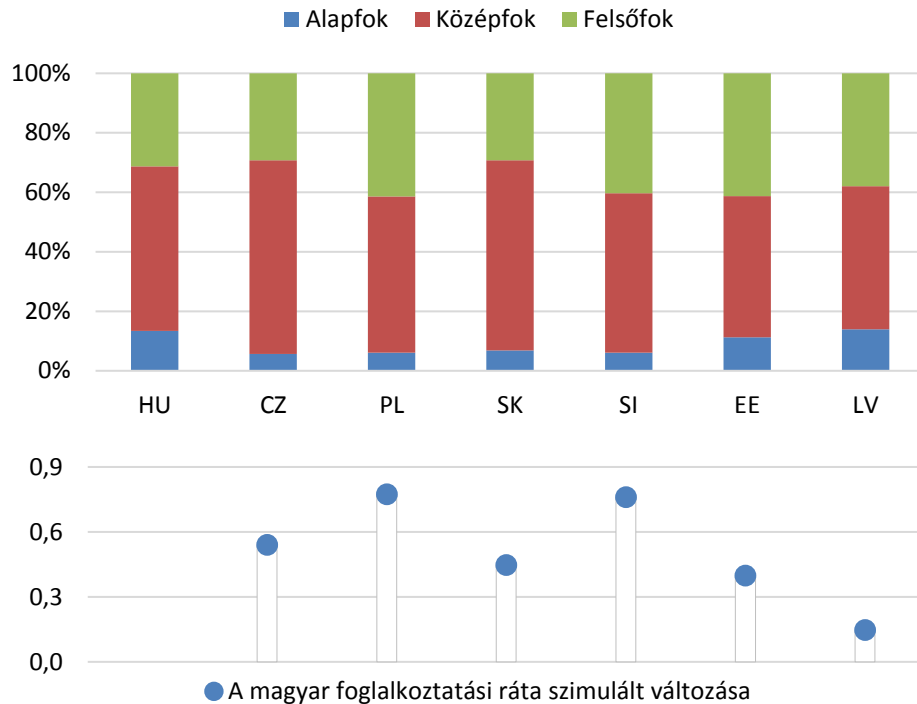
A válság óta meghozott reformok következtében számottevően emelkedett mind az aktivitási, mind a foglalkoztatási rátánk. Előre tekintve Magyarország hosszú távú tartós növekedésének és versenyképességének erősítése szempontjából elengedhetetlen a munkaerőpiac strukturális átalakulásának további támogatása. A lehetséges eszközökről nyújt összefoglalást Palotai és Virág¹, melyeket a jelen elemzés szempontjából két csoportba sorolunk: (1) mennyiségi eszközök, melyek az adott csoporton belül a népesség aktivitását és munkavállalását ösztönözik, valamint (2) minőségi eszközök, melyek a munkaerő minőségére hivatottak hatni, elősegítve azt, hogy a kedvezőtlenebb munkaerő-piaci helyzetben lévő csoportból a népesség a kedvezőbb lehetőségekkel rendelkező csoportokba áramoljon. A munkaerő minőségének fejlesztése egyúttal a termelékenység növekedéséhez is hozzájárul.

A mennyiségi eszközöket illetően Palotai és Virág kiemeli a munkát terhelő adók további csökkentését, a nyugdíjrendszer azon elemeinek erősítését, amelyek arra ösztönözik a munkavállalót, hogy tovább maradjon a munkaerőpiacon, valamint az atipikus foglalkoztatási formák támogatását. Ide sorolandó a Munkahelyvédelmi Akcióterv is, illetve annak célzott kiterjesztése annak érdekében, hogy a kínált kedvezmények még hatékonyabban ériék el a hátrányos helyzetben lévő csoportokat.

Mindeközben a munkaerő minőségének fejlesztése is egyre hangsúlyosabb szereppel bír, melynek legkézenfekvőbb eszköze a hátrányos munkapiaci helyzetben lévő csoportok képzésének erősítése lehet. Az 5. ábra jól illusztrálja, hogy a hazai népességösszetétel a képzettség szempontjából a többi régiós országhoz képest jelenleg kedvezőtlenebb, miután hazánkban viszonylag magas az alapfokú végzettséggel rendelkező lakosság aránya. Amennyiben hosszabb távon sikerülne az alapfokú végzettséggel rendelkezők arányát legalább a 25-39 éves korcsoportban a többi országban megfigyelhető szinthez igazítanunk – vagyis csökkenteni az alapfokú végzettséggel rendelkezők arányát a felsőfokú és/vagy középfokú végzettséggel rendelkezők javára –, akkor az a jelenlegi foglalkoztatási ráták mellett 0,2-0,8 százalékponttal növelné a magyar foglalkoztatási rátát (lásd az 5. ábrán a szimulációs eredményeket). Eközben a közép- és felsőfokú oktatás, felnőttképzések további fejlesztése is számottevően hozzájárulhatna a munkaerő minőségének javulásához.

¹ Palotai Dániel és Virág Barnabás: Versenyképesség és növekedés, Magyar Nemzeti Bank, 2016.

5. ábra: A 25-39 éves népesség végzettség szerinti összetétele és az abból fakadó lehetséges foglalkoztatási ráta változás

Megjegyzés: Az alsó ábra a magyar foglalkoztatási ráta szimulált változását mutatja abban az esetben, amennyiben az alapfokú végzettséggel rendelkezők aránya Magyarországon a jelzett országok szintjére mérséklődne a közép- és/vagy felsőfokú végzettséggel rendelkezők javára.

Forrás: Számítás az Eurostat adatai alapján.

Hosszabb távon lényegi eredményt, felzárkózást, az oktatási-képzési rendszerünk olyan jellegű – a vállalatok aktív jelenlétével fémjelzett – formálása hozhat, ami az iskolapadokban, képzéseken és az életen át tartó tanulás csatornáin keresztül a népesség jelentős hányadát gyakorlat és munkaerőpiac-orientált képzettség, kompetencia és tudás megszerzésére ösztönzi.

„Szerkesztett formában megjelent a Privátbankár.hu oldalon 2017. március 12-én.”